

UNA HISTÒRIA REAL, A TRAVÉS D'UN JACIMENT SINGULAR
EXPOSICIÓ - DEL 20 DE MARÇ AL 4 D'OCTUBRE DE 2015

Deltebre I

La història d'un naufragi

UN EPISODI DEL SETGE I DE L'OCUPACIÓ DE TARRAGONA (1811-1813)

Dossier de Premsa

MUSEU NACIONAL ARQUEOLÒGIC DE TARRAGONA. PLAÇA DEL REI, 5

Exposició “Deltebre I. Història d’un naufragi” **Un episodi del setge i de l’ocupació de Tarragona (1811-1813)**

Del 20 de març al 4 d’octubre de 2015

Museu Nacional Arqueològic de Tarragona
Plaça del Rei, 5.
43003 Tarragona

Roda de premsa de presentació de l’exposició: Dijous 19 de març a les 12 h.

Inauguració: 19 de març a les 19:30.

Horaris:

Del 20 de març al 31 de maig i de l’1 al 4 d’octubre

Laborables de 9:30 a 18 h

Diumenges i festius de 10 a 14 h

De l’1 de juny al 30 de setembre:

Laborables de 9:30 a 20:30 h

Diumenges i festius de 10 a 14 h

Dilluns: tancat

Una exposició que aproparà el públic a una història real, a través d’un **jaciment singular**, excavat i estudiat per l’arqueologia subaquàtica i la seva complementació –en la presentació a Tarragona– amb les peces aparegudes en les excavacions de la ciutat, que ens informen sobre alguns dels esdeveniments, que va patir amb **el setge i l’ocupació dels francesos**.

PRESENTACIÓ

Sovint, fins fa no massa, ha dominat la idea que l'arqueologia era una ciència que servia per conèixer i donar a conèixer cultures i formes de vida d'un llunyà necessàriament remot de les quals, si no fos precisament per l'arqueologia, no se'n tindria gaires dades.

Sortosament, però, aquesta percepció ha anat evolucionant i avui ningú no posa en dubte que l'arqueologia sigui un excepcional recurs per accedir al coneixement de determinats aspectes de moments d'una història que ens és força propera, fins i tot en el temps, dels quals altres fonts que no siguin l'arqueologia no poden, però, informar a bastament.

D'altra banda, tampoc no podem oblidar que les actuacions arqueològiques en una ciutat com la de Tarragona –amb una ocupació humana ininterrompuda des de fa més de 2500 anys– incideixen no només sobre un, sinó, sobre diferents períodes d'aquesta ocupació generant, per tant, dades que cal tenir en consideració.

Mentre Tarragona i altres ciutats catalanes i espanyoles preparaven els actes commemoratius del bicentenari de l'ocupació de les forces napoleòniques, una troballa ocasional va determinar una actuació arqueològica que havia d'enriquir –aportant molts matisos– el coneixement de l'època i de la vida d'alguns dels protagonistes del setge i de l'ocupació francesa de la ciutat, concretament de la tripulació d'un dels vaixells de càrrega de la flota aliada que, després d'embarrancar en les traïdores aigües dels Alfacs el 20 de juny de 1813, en la seva ruta de retorn cap a Alacant, des de Tarragona, va quedar, abandonat, a mercè d'uns elements que l'havien d'acabar de destrossar.

La intervenció dels arqueòlegs del CASC va permetre centrar la mirada en aquell escenari de “només” dos-cents anys d'antiguitat, no res si ho comparem amb la de molts altres jaciments arqueològics submarins. Un escenari, però, d'una emotiva vigència per a una ciutat que no ha pogut oblidar uns fets que la van marcar a foc i a sang.

La presentació a Tarragona de l'exposició “Deltebre I” semblava, doncs, obligada. Gairebé per al·lusions. Volem agrair molt expressament les facilitats obtingudes dels nostres col·legues i companys del CASC i del MAC-Girona per fer-ho possible i per autoritzar-nos a implementar-la amb materials i documents relacionats amb el setge i l'ocupació de la plaça i la sagnant retirada final de les tropes napoleòniques.

Francesc Tarrats Bou
Director del Museu Nacional Arqueològic de Tarragona

INTRODUCCIÓ

El jaciment Deltebre I és un vaixell de transport militar d'una flota anglesa que, junt amb alguns altres vaixells del mateix comboi, es va enfonsar a la desembocadura de l'Ebre, en el marc del conflicte bèl·lic de la Guerra del Francès, l'estiu de 1813.

Aquest vaixell formava part del comboi militar que actuà en el setge a la plaça de Tarragona. La presa i la defensa de la ciutat de Tarragona eren l'objectiu de la expedició marítima, organitzada pel lloctinent general, John Murray i dirigida pel contraalmirall Hallowell. Es pretenia dividir la península en dues parts i aturar el subministrament francès, per tal de trencar les línies de defensa franceses i obligar el mariscal Suchet a retirar-se de la línia del Xúquer i València. Aquesta operació constituïa una peça clau en el moviment estratègic de la guerra a l'est peninsular, que havia d'acompanyar una gran ofensiva aliada dirigida pel comandant general Lord Wellington. La flota militar estava formada per diversos vaixells HMS (His/Her Majesty's Ship) de l'armada anglesa i altres que transportaven material bèl·lic i d'avituallament.

L'atac fou un fracàs i, durant la retirada, una sèrie de vaixells de transport van quedar embarrancats per un temporal a les goles de l'Ebre. Les fonts parlen d'un total de 18 embarcacions que van encallar, 13 de les quals van ser recuperades. Per tant, van quedar 5 vaixells perduts a l'Ebre amb la seva càrrega militar. Un d'aquests és l'anomenat Deltebre I.

Dos-cents anys després, el 2008, un pescador local, el Sr. Carles Somolinos, va comunicar al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya la troballa d'aquest vaixell. El Centre d'Arqueologia Subaquàtica de Catalunya ha estat l'encarregat de la seva excavació i estudi.

Les seus del MAC-CASC i el MAC-Girona van formalitzar una exposició temporal, presentada el 2014 a Girona, al Monestir de Sant Pere de Galligants –seu del MAC-Girona–, amb la finalitat de donar a conèixer la història del jaciment subaquàtic Deltebre I, i alhora, la tasca de l'arqueologia subaquàtica en general.

Ara es presenta, ampliada, al Museu Nacional Arqueològic de Tarragona del 20 de març al 4 d'octubre de 2015 amb l'objectiu de donar a conèixer aquest jaciment de les comarques de Tarragona –d'un valor excepcional– i, alhora, difondre un episodi fonamental de la nostra història contemporània, el conflicte bèl·lic de la Guerra del Francès i les seves repercussions a la ciutat.

A l'exposició "Deltebre I" –dividida en cinc àmbits: Una història real: el setge de Tarragona; El carregament d'un vaixell de transport militar; Vida a bord; Un gran vaixell. Una gran obra d'enginyeria i L'arqueologia subaquàtica–, s'ha afegit la contextualització d'aquest fet –la Guerra del Francès a Tarragona– amb tres àmbits més que plantegen L'ocupació napoleònica de Tarragona, L'evidència arqueològica i Els efectes de l'ocupació. Una ocasió que permet mostrar peces inèdites d'aquesta època, que pertanyen a les col·leccions del MNAT i altres elements molt rellevants com la sèrie de dibuixos de Vicenç Roig

“Vicentó”, que ens mostren el destructiu efecte sobre la ciutat de la retirada dels francesos el 1813.

S'exposen, també, peces cedides pel Museu d'Història de Tarragona i pel Museu del Port de Tarragona.

Una altra de les novetats d'aquesta presentació és que es podran veure algunes de les peces recuperades en la darrera campanya d'excavacions del jaciment de Deltebre, entre elles la campana del vaixell, que s'exposa per primera vegada.

El muntatge de l'exposició té per objectiu explicar d'una manera propera uns fets reals, a través de la recerca arqueològica i explicats en primera persona, partint d'una narració novel·lada, que té com a protagonista un mariner, o a través del propis textos dels protagonistes del setge de Tarragona.

El muntatge museogràfic itinerant *Deltebre I. Història d'un naufragi*, realitzat per Rocamora Arquitectura, ha quedat finalista al premi Nacional Emporia 2014 com a 'Millor sistema d'una exposició itinerant'.

L'acte d'inauguració comptarà amb la presència de membres de les “Milícies Urbanes de Tarragona” creades el 1810 per defensar la ciutat i que van ser aniquilades durant el Setge de Tarragona de 1811 i que han estat recuperades dins del Projecte Tarragona 1800.

Un comboi anglès amb l'objectiu de prendre i defensar Tarragona de les tropes napoleòniques.

Un embarrancament de diversos vaixells de transport militar fruit d'un atac fracassat.

Una troballa excepcional, el 2008: el vaixell de transport Deltebre I. Presentada ara a Tarragona.

JUSTIFICACIÓ

Les diverses campanyes d'excavacions realitzades entre 2008-2012 sobre les restes del jaciment del Deltebre I no han deixat de donar grates sorpreses. Ja en les primeres immersions es va poder comprovar que s'estava davant les restes d'un vaixell que mesurava uns 30 metres, i que conservava bona part de la seva càrrega intacta, per tant un jaciment excepcional.

Excepcionalitat donada tant pel seu valor històric com pel fet de no haver patit cap espoli, el que ha comportat un molt bon estat de conservació del seu carregament i de la seva arquitectura naval.

L'immillorable estat de conservació de les seves restes (tant orgàniques, com inorgàniques), la gran quantitat de carregament conservat i les restes del casc de la nau ens han deixat un document fascinant d'una història real succeïda fa dos cents anys.

Les seus del MAC-CASC i el MAC-Girona amb l'organització d'aquesta exposició tenen com a finalitat donar a conèixer la història del jaciment subaquàtic Deltebre I, i alhora, la tasca de l'arqueologia subaquàtica en general.

Una proposta per conèixer el valor històric d'aquest jaciment excepcional de fa dos segles.

Únic vaixell arqueològic de Catalunya que no ha patit cap espoli.

Un jaciment amb un bon estat de conservació i un alt valor científic.

La recerca arqueològica subaquàtica dóna llum a un episodi fascinant a partir de les restes del naufragi.

L'EXPOSICIÓ

Una exposició ampliada

Als àmbits de l'exposició Deltebre I ...

- Una història real: el setge de Tarragona
- El carregament d'un vaixell de transport militar
- Vida a bord
- Un gran vaixell. Una gran obra d'enginyeria
- L'arqueologia subaquàtica

... s'hi han afegit

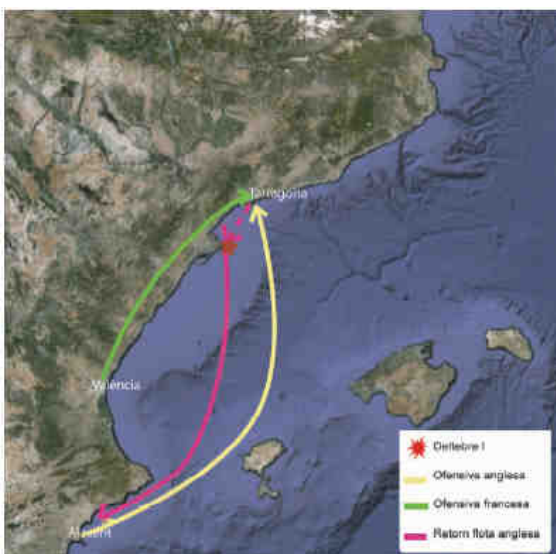
- L'ocupació napoleònica de Tarragona (1811 – 1813)
- L'evidència arqueològica
- Els efectes de l'ocupació

Una història real: el setge de Tarragona

La contextualització del setge de Tarragona, el juliol de 1813, i el que va suposar per al desenvolupament de la Guerra del Francès.

Entre l'extensa bibliografia sobre el tema és d'especial importància un recull de documentació original produïda pels mateixos autors del conflicte. Es tracta de correspondència que els capitans dels vaixells i l'almirall de la flota enviaven als seus caps per explicar el desenvolupament dels esdeveniments.

La correspondència pertany tant al bàndol napoleònic, com al bàndol aliat i en ella es detalla com es va produir la desfeta tarragonina i l'embarrancament a les goles de l'Ebre.

La documentació del conflicte redactada en primera persona

L'organització dels grans arsenals que abastien els exèrcits

Combois formats per HMS i vaixells de transport militar

El carregament d'un vaixell de transport militar

Com a vaixell de transport militar, s'hi ha trobat el carregament propi de la guerra: municions de diferent calibre, bombes, granades, munició de fragmentació. Objectes que ens apropen a aspectes quotidians de les guerres d'inicis del segle XIX.

També cal destacar la troballa d'elements singulars per la seva difícil conservació, com corretjams o els tacs de pólvora per actuar de metxes a les boques dels canons.

Del material singular rescatat del jaciment del Deltebre I, cal destacar barrils i caixes de fusta que servien per transportar la munició dels fusells -bales de plom-.

La peculiaritat es troba en les tapes d'aquests barrils, on encara es conserva la inscripció del mestre d'armes que les va tancar. Es pot llegir el seu contingut, el regiment al qual anaven destinades, el mes i l'any en què es van tancar i, sobretot, la signatura de la persona encarregada, que donava el vist-i-plau.

La vida a bord

La quotidianitat de la vida a bord

Del material procedent d'aquest vaixell també cal destacar l'excel·lent conservació d'elements que testimonien la quotidianitat en la vida a bord.

En la zona de popa, on s'ubicarien les dependències dels oficials, s'han localitzat instruments propis de la navegació: filtres de sextant, els compassos de navegació o els elements per subjectar els plànols. També es va trobar una eina de mesures que combina un calibrador de canons i una regla de càlcul (la calculadora de l'època) signada per un dels grans creadors d'eines de precisió de Londres.

Entre les restes de l'aixovar del vaixell, sobretot de la zona noble situada a popa, aparegueren taules de marbre, ampolles de vi i de cervesa, ampolles de condiments i elements del rebost.

Entre els objectes relacionats amb el vestuari personal i l'equipament dels militars van aparèixer botons de casacades militars, corretges de fusells, sabates, objectes de cuir...

Elements personals i objectes quotidians

Entre el material trobat en el vaixell, cal destacar unes **ampolles, una de les quals, encara conserva vi Foundillon**. Aquest vi, propi de l'àrea d'Alacant, d'on van salpar els vaixells de l'expedició, va ser present en taules de reis, prínceps i cardenals, fins que a principis del s. XX va desaparèixer a causa de la fil·loxera. Avui dia, a la zona d'Alacant s'ha recuperat la seva producció.

Una troballa Excepcional

Un gran vaixell. Una gran obra d'enginyeria

El bon estat de conservació del vaixell permet parlar àmpliament de l'arquitectura naval i de la forma de construir vaixells en el segle XVIII. Durant les tasques d'excavació s'ha identificat el timó, el més ben conservat de tot el Mediterrani. Un element sencer, de 9 metres i mig d'alçada, que per les seves dimensions encara es troba "in situ", però que s'ha pogut enregistrar i documentar fidelment per poder realitzar una proposta museística interessant.

Per recolzar el discurs sobre l'arquitectura d'aquest vaixell es compta amb les restes de la proa, d'uns 4 x 4 metres, que permeten fer-se una idea del mètode de construcció dels vaixells de l'època.

Un vaixell com a gran obra d'enginyeria

Llargada del timó:
9,50 m

L'arqueologia subaquàtica

El **Centre d'Arqueologia Subaquàtica de Catalunya**, seu del **Museu d'Arqueologia de Catalunya**, ha estat l'encarregat d'excavar aquest vaixell. Les diverses campanyes d'excavacions han permès un acostament històric a l'embarcació.

En els laboratoris d'aquest centre s'ha treballat per conservar i adequar tot el material extret. Gran part dels objectes són material orgànic amarat d'aigua. Per aconseguir exposar-los en un medi aeri com el nostre es necessiten complexos sistemes de conservació, que precisen de dilatats períodes de temps per dur-se a terme.

La conservació i la restauració d'aquests materials és imprescindible per poder-los exposar fora de l'aigua i fer arribar al públic el seu valor històric i científic

La complementació de l'exposició a Tarragona.

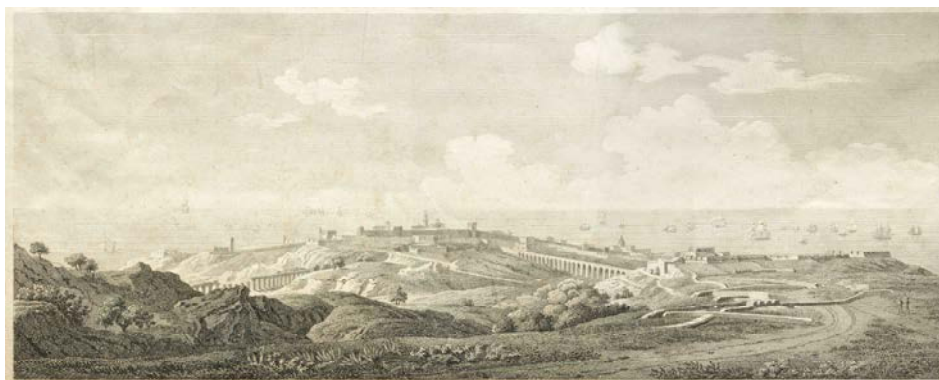
Amb motiu de la presentació de "Deltebre I" a Tarragona el MNAT ha pensat que era una molt bona ocasió de donar a conèixer algunes de les troballes relacionades amb aquest episodi de la història de la ciutat, aparegudes en sectors urbans, que van estar relacionats amb els fets del setge i de l'ocupació de la ciutat per part dels francesos.

Unes troballes que ens ajuden a conèixer millor aquesta part de la història de la ciutat i que es complementen amb alguns altres elements de les col·leccions del MNAT, com la magnífica sèrie de dibuixos de l'arquitecte i escultor Vicenç Roig "Vicentó", que va deixar testimoni dels efectes de la retirada dels francesos de la ciutat.

L'ocupació napoleònica de Tarragona (1811–1813)

El mes de maig de 1811 la guerra contra l'invasor napoleònic –l'anomenada *Guerra del francès*– va arribar a Tarragona. L'*Armée d'Aragón*, comandada pel general Louis Gabriel Suchet, va posar setge a la ciutat i gairebé dos mesos després, el 28 de juny de 1811, va ser presa a l'assalt amb un sagnant i ferotge saqueig que durà dos interminables dies.

La guerra i l'ocupació de Tarragona es van prolongar encara fins l'estiu de 1813. L'ocupació es podria haver acabat abans si l'exèrcit britànic comandat pel general John Murray –en la flota del qual s'integrava el vaixell conegut com *Deltebre I*– hagués consumat el setge i assalt a Tarragona a principis de juny.

L'evidència arqueològica

Les restes materials, mobles i immobles, conservades d'aquest tràgic episodi de la història de Tarragona, són molt diverses: fortificacions, peces d'artilleria (obusos, canons i morters), projectils de diferent ús i calibre, indumentària,... i més de 10.000 metres lineals de trinxeres excavades pels francesos.

A la part baixa de la ciutat, entre el carrer de Jaume I i el riu Francolí, s'ha identificat una petita part de tot l'entramat de trinxeres. Dins s'hi han trobat pales i pics emprats en l'excavació; diversitat de projectils que mostren l'intens foc artiller i cadàvers de soldats morts, amb part de la seva indumentària i armament. Una mostra física del que va ser un dels setges més ferotges i acarnissats de l'època.

Els efectes de l'ocupació

Més enllà de l'impacte humà i emocional, el setge, l'ocupació i la retirada de les tropes napoleòniques van tenir uns efectes perdurables tant a nivell urbanístic com patrimonial.

L'intens intercanvi artiller entre les bateries franceses i els defensors de la plaça durant els treballs de setge van afectar tant el nucli urbà com el territori més immediat.

Durant l'ocupació, els treballs de reconstrucció van ser mínims i destinats a atendre les necessitats dels francesos. També la retirada va comportar la voladura d'edificis i recintes, alguns de gran valor patrimonial com la capçalera del circ, la torre del Pretori o el castell del Patriarca.

ACTIVITATS

- **Visites**

Visites comentades a l'exposició

Dates: Diumenges 29 de març, 19 d'abril, 3 i 31 de maig, 21 de juny, 19 de juliol, 9 d'agost, 6 de setembre i 4 d'octubre de 2015

Hora: 12 h

Adreçades al públic general (preu inclòs amb l'entrada del Museu).

Informació i reserves: 977 25 15 15 / 977 23 62 09

mnat@gencat.cat / www.mnat.cat

- **Cicle de conferències:**

Dijous 9 d'abril a les 19 h

“L'arqueologia subaquàtica i la història”

Xavier Nieto

Dijous 16 d'abril a les 19 h

“Deltebre: història d'una excavació”

Gustau Vivar, director del CASC

Dimecres 29 d'abril a les 19 h

“Esdeveniments de l'Armada Anglesa el 1813 a Tarragona, Coll de Balaguer i Deltebre: dades d'un naufragi”

Adam Gerard Quigley

- **Cinema i Història:**

“Master and Commander”

- **Tallers**

- **Jornades de portes obertes**

CRÈDITS EXPOSICIÓ

Projecte i realització

Museu d'Arqueologia de Catalunya
Agència Catalana del Patrimoni Cultural
Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya

Direcció

Josep Manuel Rueda Torres

Comissariat

Gustau Vivar
Ramon Buxó

Coordinació tècnica

Carme Baqué
Ramon Buxó
Gustau Vivar

Coordinació científica

Rut Geli

Textos

Carlota Pérez-Reverte

Disseny

Rocamora Arquitectura

Grafisme

Caurina diseño gráfico

Producció i muntatge

Alaves montajes y realización, S.L.

Conservació i Restauració

Cati Aguer
M. Lluïsa Matas

Documentació

Jaume Busquets
Rut Geli
Josep M. Llorens
Maria José Lloveras
Xavier Nieto
Gustau Vivar

Fotografia

MAC- Centre d'Arqueologia Subaquàtica de Catalunya
Mariano Cebolla

Traduccions

Paul Turner

Presentació a Tarragona i ampliació “Un episodi del setge i de l’ocupació de Tarragona (1811-1813)”

Direcció

Francesc Tarrats Bou

Idea i coordinació general

Pilar Sada

Documentació

Montserrat Perramon

Josep Anton Remolà

Pilar Sada

Textos

Josep Anton Remolà

Fotografia i suport informàtic

Gemma Jové

Restauració

Cati Aguer

Pol Camps

Disseny

Rocamora Arquitectura

Grafisme

Caurina diseño gráfico

Producció i muntatge

Alaves montajes y realización, S.L.

Disseny de la guia

Marc Valls

Traduccions

Montserrat Perramon

Pilar Sada

Paul Turner

Correccions

Cori Ribó

Agraïm la col·laboració de:

Ajuntament de Tarragona

Autoritat Portuària de Tarragona

Museu d’Història de Tarragona

Museu del Port de Tarragona

Lluís Balart

Abel Bruch

Joan Gondolbeu

Toni Ranchal

Cris Salom

Mercè Toldrà

Amb el suport de la Diputació de Tarragona.